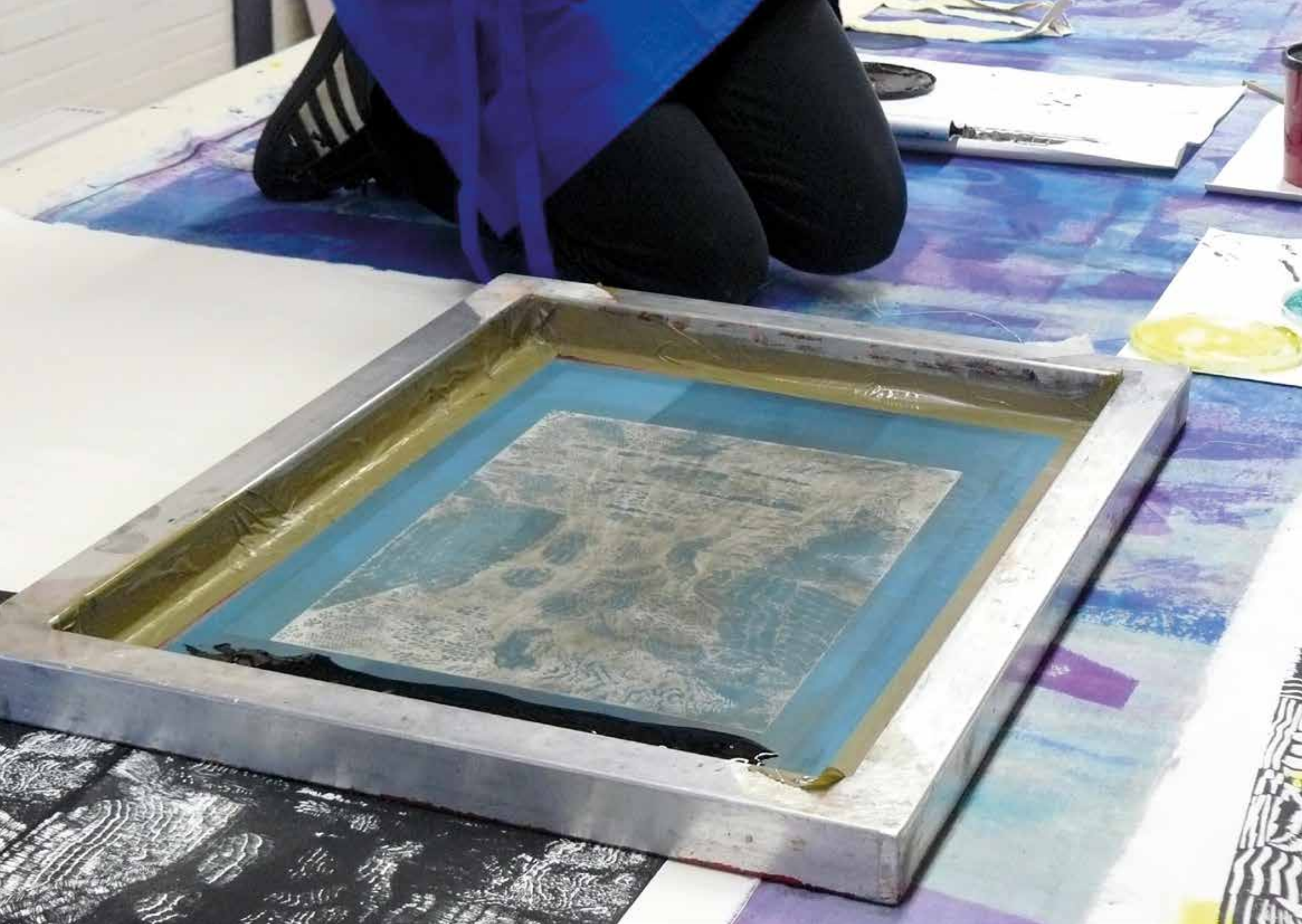

BELEIDSPLAN 2021-2024

STICHTING
PRODUCTIEHUIS
PLAATSMAKEN

00	INLEIDING	7
01	VISIE	12
02	MISSIE, DOELSTELLINGEN EN AANPAK	16
03	DOELGROEPEN	22
04	PROGRAMMALIJNEN	28
	4.1. ONDERSTEUNING KUNSTENAARSCHAP EN NETWERK . . .	28
	4.2. ONDERZOEK EN KENNISDELING GRAFISCHE TECHNIEKEN	34
05	ORGANISATIE	44
06	FAIR PRACTICE CODE	52
07	CODE DIVERSITEIT EN INCLUSIE	56

Voor u ligt het beleidsplan van Stichting Productiehuis Plaatsmaken voor de periode 2021 tot en met 2024. Dit beleidsplan staat — net als voorgaande jaren — in het teken van de ontwikkeling van het kunstenaarschap en het onder de aandacht brengen van de beeldende kunst. Het plan sluit aan op het beleid van de overheden dat gericht is op talentontwikkeling. Onder talentontwikkeling wordt verstaan activiteiten waarbij kunstenaars:

- In contact komen met een relevant netwerk;
- Podiumervaring opdoen;
- Een werkplek wordt geboden en de kans krijgen om kunst te maken;
- Begeleiding op maat en coaching krijgen;
- Samenwerken en uitwisselen met andere kunstenaars;
- Masterclasses volgen.

Al deze activiteiten zijn verweven in ons nieuwe beleid en het daaruit voortvloeiende aanbod. Het accent op talentontwikkeling heeft daarmee in ons totale beleid vanaf 2021 een vaste plek.

CORONACRISIS

Zeker in deze tijd, met de beperkende maatregelen door de coronacrisis die ook makers treft, is het belangrijk dat zij worden ondersteund bij hun ontwikkeling en er voor hen

00 INLEIDING

kansen gecreëerd worden. De afgelopen maanden hebben wij gemerkt dat werken in en bij Plaatsmaken met inachtneming van de richtlijnen behoorlijk goed kan functioneren en wij onze taken kunnen uitvoeren. De verkopen in de tentoonstellingsruimte zijn weliswaar teruggelopen en het realiseren van grote publieksmanifestaties binnen het projectbureau dienen zich nu nog niet aan, maar produceren, presenteren en verkopen is nog steeds mogelijk. Ook het publiek weet de tentoonstellingsruimte te vinden en zowel het bezoek als de belangstelling neemt toe. Op netwerkbijeenkomsten wordt gereageerd en ingeschreven door het veld. Gegeven de omstandigheden zal Plaatsmaken haar naam eer aan blijven doen en blijven wij ons inspannen om kunst te maken en te tonen.

CODES IN DE KUNST EN CULTUUR

De Governance Code Cultuur biedt sinds 2013 een kader voor goed bestuur en toezicht in culturele organisaties. Bij de lancering van de code heeft Plaatsmaken met haar Raad van Toezicht een workshop gevolgd door Cultuur en Ondernemen. De richtlijnen uit de code heeft Plaatsmaken toen waar mogelijk toegepast in de organisatie, een traject dat ook leidde tot nieuwe statuten en inrichting van de organisatie. Dit jaar heeft Plaatsmaken ter voorbereiding op dit beleidsplan de gelegenheid aangegrepen om de Governance Code en de daaraan gelieerde Fair Practice Code en Code Diversiteit en Inclusie tegen

het licht te houden en waar nodig binnen onze organisatie verder aan te scherpen en verwaterde afspraken en procedures te vernieuwen. Op de doelstellingen van de Fair Practice Code en de Code Diversiteit gaan we in dit beleidsplan in hoofdstuk 6 en 7 nader in. Wat betreft de Governance Code staat Plaatsmaken de komende periode vooral voor de uitdaging om de artistieke integriteit en onafhankelijkheid te waarborgen met het oog op de rol die Plaatsmaken in toeneemende mate binnen het regionale netwerk speelt.

PROGRAMMA 2021 — 2024

We zetten de komende beleidsperiode in op twee programmalijnen waarmee we ons nadrukkelijk willen profileren. We delen ons aanbod voor de professionele doelgroepen als volgt in: (af)studerend talent, jong en bewezen talent. Deze indeling krijgt in beide programmalijnen vorm. Ieder jaar maken wij een programma waarin de beide programmalijnen concreet zijn uitgewerkt in activiteiten, projecten en een selectie kunstenaars en vormgevers die deelnemen. De uitkomsten van beide lijnen tonen we in zes groepstentoonstellingen per jaar in onze tentoonstellingsruimte.

Hierna en in hoofdstuk 4 lichten we de twee programmalijnen verder toe: 1) ondersteuning kunstenaarschap en netwerk 2) onderzoek en kennisdeling grafische technieken.

ONDERSTEUNING KUNSTENAARSCAP EN NETWERK

Plaatsmaken is de ambassadeur voor de beeldende kunst in de regio en voor de grafische technieken in Nederland. De regionale programmalijn zet zich functioneel in voor de sector. We richten ons op regionaal talent en het netwerk beeldende kunst; Plaatsmaken onderhoudt dit netwerk en ondersteunt dit talent in de uitvoering van hun professie. Plaatsmaken werkt samen met Schakel025 dat ondersteuning biedt aan makers om hun praktijk vorm te geven. Alle beeldend kunstenaars die subsidie ontvangen binnen de regeling Stroomversneller van Schakel025 (lokale stimulerings-subsidie voor kunstenaars tot acht jaar na het afstuderen) komen in principe in aanmerking voor een plek in het tentoonstellingsprogramma van Plaatsmaken. De beoordeling van de beeldende-kunst-aanvragen binnen deze regeling wordt waar nodig ondersteund vanuit Plaatsmaken. Schakel025 dat regionaal georiënteerd is en Cultuur & Ondernemen landelijk, bieden al een mooi programma aan coaching en workshops, vaak meer op het zakelijk en organisatorisch vlak. De activiteiten die Plaatsmaken wil ontwikkelen om ruimte te maken voor talent in de regio en ze waar nodig te ondersteunen, moeten een aanvulling zijn op dit aanbod. Daarnaast wil Plaatsmaken de samenwerking met Schakel025 verdiepen en met Cultuur & Ondernemen een mogelijke samenwerking onderzoeken.

ONDERZOEK EN KENNISDELING GRAFISCHE TECHNIEKEN

De tweede programmalijn is die waarmee Plaatsmaken zich landelijk profileert en waarbinnen zij de actualiteit van de grafische technieken in de beeldende kunst en vormgeving onderzoekt. Van origine is Plaatsmaken de plek waar je als kunstenaar kunt experimenteren met grafische en digitale technieken, in uitstekend geoutilleerde ateliers. We richten ons met dit aanbod op een niche in de beeldende kunst, namelijk de grafische technieken, en zijn daarmee toonaangevend in Nederland. Waar we in onze vorige beleidsperiode (2017 — 2020) nog dachten dat de grafische technieken een steeds meer marginale rol toebedeeld zouden

krijgen in de actuele beeldende kunst en vormgeving, constateren we nu tot ons genoegen dat er juist een opleving is in de interesse in vakmanschap, vooral aan de maakkant.

In een tijd waarin de grafische industrie in Nederland aan het verdwijnen is en kennis en faciliteiten verloren gaan, ziet Plaatsmaken mogelijkheden de technieken te actualiseren en daarmee het gebruik en behoud te garanderen. Plaatsmaken is overtuigd van de intrinsieke waarde van de analoge technieken door haar jarenlange ervaring in de grafische industrie. In Nederland neemt Plaatsmaken hiermee een unieke positie in. Het is de bedoeling deze positie verder te versterken en uit te dragen.

KEES GOUDZWAARD / TWO GAPS / ZEEFDRUK

Liedeke Taen¹⁹⁹⁶ werkte al een tijdje intensief met fotografie voordat ze begon te zeefdrukken. ›Ik vind de fullcolor techniek mooi, het simpele feit dat je alles in feite uit elkaar kunt rafelen in drie kleuren is oneindig fascinerend. Ik begon met pixels en rasters uit te vergroten, zodat die verschillende kleurlagen beter zichtbaar werden.‹ Gaandeweg ging ze weer foto's maken van de zeefdrukken, en die dan weer inscannen. Het werd een kopie van een kopie van een kopie, waarin ze letterlijk steeds meer afstand nam tot het oorspronkelijke uitgangspunt. ›Voor mij is het belangrijk om die gelaagdheid te creëren. Zo ontstaan ook de verschillende betekenislagen waar ik naar zoek in mijn werk.‹ Nadat ze stillevens van alledaagse voorwerpen in keramiek maakte en die vastlegde op foto, ontstond een idee voor een nieuw project. Liedeke besloot zich te storten op de techniek van het Toyobo-etsen. En dan op groot formaat, namelijk A1. Een formaat dat in het etsen niet zo vaak voorkomt, laat staan bij deze tijdrovende en kostbare techniek. ›Ik had het nog nooit gedaan, maar de prachtige fluweelzwarte resultaten spraken me aan. Dat je het moet doen met enkel zwart en wit vind ik interessant voor de vertaling van een foto. En je ziet ook de tijd die erin zit, het is niet zomaar een afgedrukte foto, je voelt de aandacht, het ambacht, de stappen die je moet zetten om tot het eindresultaat te komen.‹ Het ging haar niet om de oplage, ze behandelt het medium grafiek in haar werk niet als een seriële

techniek. In een heel korte tijd maakte ze zich de Toyobo-techniek eigen. ›Het loopt nooit zoals je denkt. Ik zag dat in eerste instantie de grijstonen een beetje wegvielen, dus daar moest ik direct op anticiperen.‹ Liedeke maakte een serie van negen nieuwe werken, allemaal een vertaling van een foto, die weer een vertaling was van een keramieken stilleven, gebaseerd op objecten uit het dagelijks leven. Ze zijn mysterieus, door het diepe zwart krijg je er bijna geen vat op.

Krijgt haar bijzondere verblijf in het etsatelier een vervolg? ›Ja, voor mij is het een mooie manier om lagen aan te brengen in mijn werk. Daarnaast houd ik erg van het ambachtelijke dat erin zit. Dat is iets dat ik veel om mij heen zie bij jonge kunstenaars: het ambacht wordt steeds belangrijker. En een bijkomend voordeel van grafiek is dat het kunst betaalbaar maakt, zeker nu in deze onzekere tijden is het belangrijk dat je als kunstenaar nadenkt over hoe je overleeft met je werk als uitgangspunt.‹

01 VISIE

Plaatsmaken vindt dat beeldende kunst onder de aandacht gebracht moet worden van zoveel mogelijk mensen. Want kunst laat anders kijken, stelt vragen, troost en verbindt. Om dit te bereiken moeten kunstenaars in de gelegenheid gesteld worden kunst te maken. Het is belangrijk dat er een plek is waar zij kunnen maken, tonen en reflecteren. Op de eerste plaats is Plaatsmaken er daarom voor kunstenaars.

Daarnaast is Plaatsmaken een plek waar verbindingen tot stand komen. We nodigen kunstenaars en publiek uit, we verbinden kunstenaars onderling en met het publiek, we stellen tentoon, we produceren, we initiëren projecten, we stellen vragen. We gaan desnoods de straat op als dat nodig is. Plaatsmaken voor kunst!

Plaatsmaken beschikt over een productiehuis en tentoonstellingsruimte. Binnen onze organisatie is alle inhoudelijke, praktische en zakelijke kennis

aanwezig om van kunstprojecten een succes te maken. Plaatsmaken bedenkt en organiseert tentoonstellingen, werkperioden en projecten waarbij kunstenaars worden uitgenodigd om nieuw werk te maken. De resultaten worden getoond binnen of buiten Plaatsmaken.

In de samenstelling van tentoonstellingen en projecten beogen wij een energieke en sprankelende dialoog, tussen de kunstwerken en kunstenaars onderling, tussen Plaatsmaken en de kunstenaar, tussen publiek en kunst. Om deze dialoog onder de aandacht te brengen van het publiek, schakelen wij altijd speciale op maat gemaakte communicatieconcepten (tekst, beeld, vormgeving) in. Deze extra laag is belangrijk, omdat juist ook op deze manier de gedachten en beelden die wij voor ogen hadden tijdens het bedenken van het project, op laagdrempelige manier over worden gebracht.

Hester Oerlemans ¹⁹⁶¹ werkt al zolang ze zich kan herinneren met zeefdruk. ›Zelfs als ik niet aan het zeefdrukken ben, denk ik vanuit de techniek. Ik gebruik sjablonen, tape, stukje afdekken, alles maar dan meestal zonder zeef. Godsamme, denk ik wel eens, kon ik nu maar even gauw bij Plaatsmaken een zeefje belichten.‹ Oerlemans werkt al jaren in Berlijn. Voor haar liggen zeefdrukken en schilderen dicht bij elkaar. Ze hanteert een tekenachtige werkwijze die zich bij uitstek leent voor vertaling naar zeefdruk. Of liever: direct op film tekenen en dan drukken. Ze houdt van de kracht en de vrijheid van het medium. ›Ik begon ooit met affiches voor Oceaan. Daarna kwamen er paardendekens die naar buiten gingen als wandelende schilderijen. Stretchmateriaal, keramiek, je kunt op zoveel verschillende ondergronden drukken. Ik ben altijd aan het bedenken waar ik nog meer op zou kunnen zeefdrukken. Als je eenmaal snapt hoe het werkt komt die vraag vanzelf. Het komt altijd weer terug in mijn werk.‹

Is die brede toepasmogelijkheid de belangrijkste reden om te zeefdrukken? ›Ik vind het heel prettig dat je in oplage kunt werken. Voor veel mensen is dit een betaalbaardere optie dan een schilderij kopen. En het leuke is natuurlijk dat je je zelfs in een oplage niet hoeft te houden aan steeds hetzelfde doen. Je kunt een andere kleur gebruiken zodat het toch een heel ander ding wordt. Meer of minder water, je krijgt dan ook iets heel anders.

HESTER OERLEMANS / WELCOME / ZEEFDRUK OP KERAMIEK

Ik houd erg van experimenteren, en daar is zeefdruk heel erg geschikt voor. Daarnaast werk ik graag in series.<

In 2017 werkte de kunstenaar bij Plaatsmaken aan een serie keramische tegels die ze zeefdrukte met haar tekeningen. Het duurde even voor zij de juiste receptuur vond om mee te werken, immers je krijgt de kleur pas te zien wanneer het in de oven gebakken is. ›We hadden al die afbeeldingen op zeef staan, dus ik dacht dat het wel een goed idee zou zijn om direct ook een paar afdrukken te maken op papier. Zo hadden we meteen een soort catalogus van de tegels. Een fraai staaltje van wat je zoal kunt doen met zeefdruk. Precies de reden waarom ik er zo dol op ben. Ik kan iedere dag wel zeefdrukken.<

02 MISSIE, DOELSTELLINGEN EN AANPAK

Plaatsmaken biedt ruimte en gelegenheid voor het maken en tonen van kunst, en voor ontmoeting, verbinding en interactie tussen kunstenaars onderling en met het publiek.

Plaatsmaken wil in haar productiehuis kunstenaars, vormgevers en studenten de ruimte bieden voor het maken en tonen van kunst. Ze wil met haar activiteiten het eigen publiek en bezoekers van andere kunst- en cultuurinstellingen gelegenheid bieden zich te verhouden tot de hedendaagse kunst.

Plaatsmaken wil hiervoor:

- mensen uitnodigen en aan kunst verbinden;
- activiteiten rond kunst initiëren, organiseren en uitvoeren;
- kunst (laten) produceren en tentoonstellen.

AANPAK

We willen ons profileren met twee programmalijnen namelijk: 1) ondersteuning kunstenaarschap en netwerk 2) onderzoek en kennisdeling grafische technieken. Hierbinnen passen alle activiteiten. De eerste programmalijn zet zich functioneel in voor de sector in de regio. We richten ons op de netwerkfunctie en talentontwikkeling. Plaatsmaken onderhoudt het

beeldende-kunstnetwerk en ondersteunt het talent in de uitvoering van hun professie.

De tweede programmalijn is die waarmee Plaatsmaken zich landelijk profileert en waarbinnen zij de actualiteit van de grafische technieken in de beeldende kunst en vormgeving onderzoekt. We richten ons hiermee op een niche in de beeldende kunst, namelijk de grafische technieken. We zetten in op een doorontwikkeling van Plaatsmaken naar een centrum van landelijk belang waar alle grafische technieken kunnen worden ingezet en doorgegeven en waar toonaangevende producties en presentaties samen met makers worden geïnitieerd en gerealiseerd. Om dit voor elkaar te krijgen zal Plaatsmaken zich met haar inhoudelijk en facilitair beleid scherper profileren door de keuze van de kunstenaars, projecten en initiatieven, waarbij de nationale en soms internationale samenwerking wordt opgezocht. In 2021 wil Plaatsmaken met dit programma landelijk subsidie werven.

Anno 2020 levert Plaatsmaken in aansluiting op de missie en haar positionering in het veld de volgende diensten:

- Initiëren en realiseren van eigen projecten en tentoonstellingen (binnen en buiten Plaatsmaken of in opdracht van derden);
- Netwerken voor Arnhemse en Gelderse beeldende kunst, voor ontmoeting, uitwisseling, productie en presentatie;
- Coachen en adviseren van (jonge) professionals;
- Begeleiden van producties en werkperiodes.

Per jaar worden de werkplaatsen gemiddeld 1.500 dagdelen verhuurd en maken er zo'n 250 (verschillende) kunstenaars en vormgevers gebruik van de werkplaatsen, presentatiemogelijkheden en adviesfunctie. Ongeveer de helft van de gebruikers komt uit Arnhem, 25% uit Gelderland en nog eens 25% uit de rest van Nederland en het buitenland.

Naast de mogelijkheden die Plaatsmaken heeft om binnenshuis te produceren en te tonen organiseren wij projecten op locatie, vaak in samenwerking met andere culturele

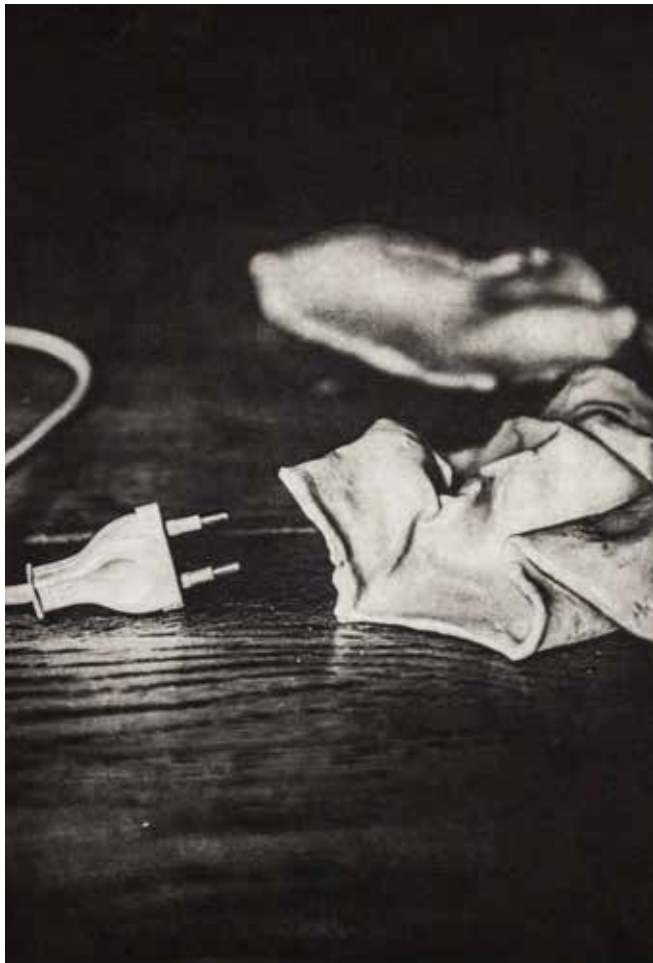
partners. Kunstenaars worden in de gelegenheid gesteld om rondom een bepaald thema nieuw werk te realiseren dat getoond wordt op een laagdrempelige locatie.

FINANCIERING

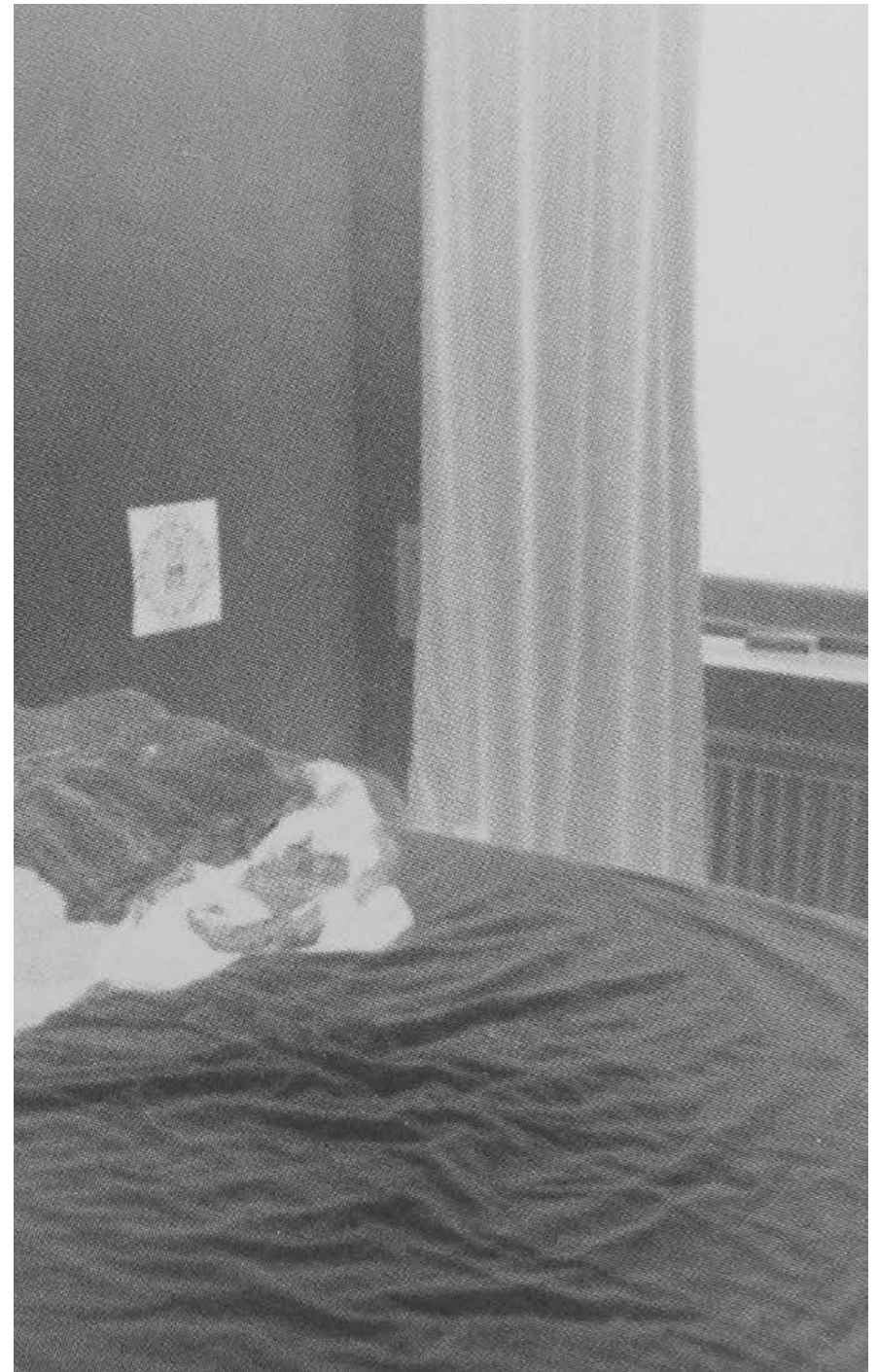
Plaatsmaken ontvangt van de gemeente Arnhem meerjarensubsidie. Daarnaast worden er middelen verworven uit de exploitatie en fondsenwerving. Uit werkplaatsverhuur, workshops en advies zet de stichting jaarlijks tussen de 10.000 en 15.000 euro om. Dit zijn diensten die binnenshuis worden aangeboden aan de zelfstandig werkende professional. Daarnaast verzorgt Plaatsmaken opdrachten voor derden waarmee een belangrijk deel van de totale middelen worden verworven. Dit kunnen drukwerkrealisaties zijn, maar ook opdrachten van culturele instellingen voor projectleiding, fondsenwerving en artistieke leiding. Gemiddeld is de omzet uit realisaties 40.000 euro. Voor de projecten zoals Grind the Gap en Oogmerk werft Plaatsmaken incidentele fondsen. Als laatste heeft Plaatsmaken een inpandige tentoonstellingsruimte die gemiddeld 50.000 euro omzet. Een groot deel van die omzet vloeit terug naar de kunstenaars van wie werk is verkocht, het andere deel vloeit terug naar de stichting voor huurkosten en inzet van communicatiemiddelen.

Door de corona-crisis durven wij aan het begin van deze nieuwe beleidsperiode geen nieuwe doelstellingen op financieel vlak te formuleren. Op het moment van schrijven (najaar 2020) merken we dat de opbrengst uit werkplaatsverhuur, workshops en advies

gelijk blijft. De opbrengsten uit realisaties willen we de komende periode ook graag stabiliseren. De verkopen in de tentoonstellingsruimte zijn door de crisis teruggelopen en wij durven geen voorspellingen te doen over mogelijke toekomstscenario's.

LIEDEKE TAEN / CHARGE ME / TOYOBO ETS

JOAN VAN BARNEVELD / DAY FOR NIGHT / ZEEFDRIUK

Merlijne Marell ¹⁹⁸⁶ maakte kennis met de mogelijkheden van grafiek tijdens haar opleiding aan de Willem de Kooning-academie in Rotterdam. Wat aanvankelijk haar keuzevak was, werd al snel een belangrijk middel in haar praktijk. ›Ik houd erg van ambachten,‹ zegt ze. ›Iedere techniek heeft zijn eigen uitstraling, zijn eigen tactiliteit. Door combinatie van verschillende technieken kun je die rijkdom aan mogelijkheden mooi breed laten zien. Ik kies een techniek vanuit het verhaal dat ik wil vertellen, maar soms gaat het andersom. Dan wil ik per se gaan houtdrukken en is die wens het uitgangspunt voor een nieuw werk.‹ Wat is er voor haar zo speciaal aan hout-snedes maken? ›Houtsnedes vormen een rode draad in mijn werk. De vlakken en stevige vormen passen in mijn beeldtaal. Gutsen vind ik heerlijk om te doen. Hout is weerbarstiger dan linoleum, maar ik vind het gevoel prettiger. De uitdrukking van hout is natuurlijk ook een reden om het in te zetten. Linosnede is meer geschikt voor als ik in hele fijne details wil gaan zitten.‹

En gaat het proces altijd zo precies als ze wil? ›Ik ben een perfectionist. Aan de ene kant moet je heel precies werken als je een houtsnede maakt, aan de andere kant is er altijd die onvoorziene factor, er gebeurt altijd iets onverwachts. Bovendien: wanneer je een afdruk maakt, kijk je opnieuw naar je werk. Je moet je verhouden tot het resultaat dat van de pers komt, dat is goed voor mij. Ik geniet erg van de kleuren.

Die bouw ik laag voor laag op, transparanten over elkaar heen geven een mooie diepte. Ik noem dat trouwens aaien met mijn ogen. Behalve houtsnedes maak ik ook vaak monotypes. Die zijn wat schilderachtiger in hun uitstraling, wat een mooi contrast geeft met hoogdruk.‹ Voor de toekomst van de grafische kunsten vreest Merlijne niet. ›Mooie, handgemaakte boeken blijven bestaansrecht hebben. In hun fysieke verschijning bieden ze een goed tegenwicht aan alle digitale of in massa geproduceerde publicaties.‹

03 DOELGROEPEN

Bij podiumervaring opdoen, hoort het tonen van je werk aan een publiek. Door de combinatie van het productiehuis en de tentoonstellingsruimte binnen één pand ontmoeten makers en publiek elkaar. De dynamiek van werkplaatsen is voelbaar in de tentoonstellingsruimte.

Door de aanwezigheid van de kunstenaars die in de werkplaatsen bezig zijn, krijgt de tentoonstellingsruimte ook een context. Voor Plaatsmaken is die context van wezenlijk belang. (Potentiële) klanten zien graag waar het werk gemaakt is. Vaak willen en krijgen mensen een korte rondleiding langs de mogelijk heden die Plaatsmaken biedt aan kunstenaars.

Zo dragen de werkplaatsen bij aan een beter begrip van wat wij doen en beeldende kunst in het algemeen. Het gegeven dat binnen Plaatsmaken zowel studenten van de academie als net afgestudeerde talenten, kunstenaars die al langere tijd professioneel werken en publiek elkaar ontmoeten, ervaren wij in meerdere opzichten als een inspirerend en productief klimaat. Deze bijzondere menging van klantgroepen wordt ook de komende jaren gestimuleerd; dit bepaalt mede het succes van wat wij doen. Wij zijn ervan overtuigd dat juist de koppeling van

werken voor, maken van, praten over en consumeren van kunst een toegevoegde waarde oplevert voor maker en kijker.

In totaal bezoeken jaarlijks ongeveer 4.000 mensen de tentoonstellingen en presentaties bij Plaatsmaken. De projecten die we buitenshuis draaien, trekken een veelvoud van dit aantal. Door de kennismaking met Plaatsmaken via presentaties op andere locaties komt het publiek ook vaker bij Plaatsmaken thuis aan de Klarendalseweg kijken.

Wij richten ons met het programma (waaronder ook deelname aan tentoonstellingen en projecten) op: autonoom beeldend kunstenaars, studenten van de kunstacademie (ArtEZ bachelor en master zowel vrije kunst als grafisch/interaction design), vormgevers in Nederland en kunst- en cultuurinstellingen, cultuurprofessionals/specialisten, grafische industrie, andere werkplaatsen Nederland, samenwerkingspartners en intermediairs (profit en non-profit) in Gelderland, organisaties op het gebied van beeldende kunst en vormgeving (musea, tentoonstellingsruimtes, presentatie instellingen en werkplaatsen). De tweede doelgroep van Plaatsmaken is de kunstliefhebber, die graag verleid

wordt door bijzondere edities en werk op papier, die komt luisteren wanneer er een kunstenaarsgesprek is en die geïnteresseerd is in innovaties op het gebied van grafische en digitale productie. Deze doelgroep wordt aangesproken in de tentoonstellingsruimte, door de verschillende projecten op locatie, de website www.plaatsmaken.nl met onder

meer een webwinkel, in diverse publicaties van Plaatsmaken en door onze online documentaires en trailers. Zij vormen de verbinding tussen kunstenaar en publiek, en tussen artistiek product en (potentiële) afnemer. Deze doelgroep wordt gevormd door particulieren, bedrijven en overheden, sponsors en subsidiënten, media en leveranciers.

LIEVEN HENDRIKS / UNTITLED / ZEEFDruk OP CANVAS

Het duurde even voordat Aad Hekker¹⁹⁵⁰ zich vol op het lithograferen stortte. Hij liet zich na een periode van werkloosheid begin jaren tachtig bij Grafisch Collectief Thoets omscholen tot steendrukker. Hij werkte eerst een jaar aan de snelpers van Steendrukkerij Amsterdam en begon daarna voor zichzelf. Hij heeft nog steeds zijn eigen steendrukkerij, maar is vijf jaar geleden, op aan-geven van Arno Kramer, gevraagd in Diepenheim een lithowerkplaats in te richten: Basement Press Diepenheim.

Waar zit de liefde voor het lithograferen precies in? ›Hoewel daar woorden voor te vinden zijn, is het iets heel intuïtiefs. De eerste keer dat ik zag dat een vel papier zuigend van de steen kwam, was ik verkocht. De tactiliteit en de huid van de inkt-film is betoverend. Het is zwaar werk om te doen, maar ik houd van het fysieke. Ik ben een duursporter. En weet je wat zo opvallend is? Mensen denken dat het zwaar is vanwege de stenen, maar die verplaats je met hef wagens en roltafels maar een paar keer per dag. Het is juist het rollen van de inkt dat het zo inspannend maakt.‹

Aad leerde veel van commerciële opdrachten die hij voor kunstenaars uitvoerde. ›In grafiek is er een groot risico op makkelijke plaatjes, maar ik heb er het vak door geleerd. Ik ben een ambachtsman, geen kunstenaar. Ik let erop dat het technisch perfect is, maar ik zeg niets over de inhoud van een werk.

Kunstenaars hebben een andere focus, ze zien het lithograferen puur als het middel om iets te bereiken. Ik vraag me eerst af of de techniek iets toevoegt aan een werk, ik wil mensen meenemen in het procedé. Ik zie mezelf als katalysator. Ik breng de liefde voor de techniek over. Het is mijn ambitie dat de optelsom van een kunstenaar-stalent en mijn vakkennis leidt tot ongeken-de beelden. Je kunt pas een oplage van tien drukken als je weet hoe je een oplage van honderd drukt.‹

In 2004 richtte hij de Stichting Archeopteryx op, een stichting ter promotie van grafiek en in het bijzonder lithografie. De Basement Press is naast een faciliteit voor kunstenaars een kennis-centrum, met veel ruimte voor kennisoverdracht. De werkplaats in Amsterdam is hij langzaam aan het afbouwen. Zijn ambities met de werkplaats in Diepenheim zijn niet gering. ›Ik wil dat de Basement Press Diepenheim de beste lithowerk-plaats van Noord-West Europa wordt.‹

04 PROGRAMMALIJNEN

Plaatsmaken volgt twee programma's: 1) ondersteuning kunstenaarschap en netwerk 2) onderzoek en kennisdeling grafische technieken. Deze lijnen overlappen elkaar soms, maar ze ontmoeten elkaar altijd in de presentaties die we in huis houden. De tentoonstellingsruimte is de plek waar het artistiek inhoudelijk beleid van Plaatsmaken zichtbaar wordt. We willen graag laten zien wat Plaatsmaken over de hele breedte doet, van werkperiodes tot projecten, van concept tot begeleiding. Om dit te bereiken maken we een keuze op basis van alle kunstenaars met wie we in het lopende jaar werken op wat voor manier dan ook. Die keuze gebeurt op inhoudelijke gronden; dat kan inhouden dat een student met een bekende kunstenaar wordt gecombineerd, of een jong talent met nog drie pas afgestudeerden. Op deze manier blijven de tentoonstellingen een open uitnodiging aan het publiek, met ruimte voor gesprek, andere voorstellen en de actualiteit. Deze lijn zetten we de komende jaren door. We organiseren zes groepstentoonstellingen per jaar.

4.1. ONDERSTEUNING

KUNSTENAARSCHAP EN NETWERK

We willen de professionele kunstenaar in aansluiting op zijn/haar actuele vraagstelling die voortkomt uit de beroepspraktijk ondersteuning bieden op praktisch en inhoudelijk vlak. We hebben de behoeften van onze doelgroep helder voor ogen en stemmen onze dienstverlening daarop af.

We gaan verder met **begeleiding en coaching** zodat ideeën omgezet worden in concepten, concrete projecten en subsidieaanvragen.

Plaatsmaken staat bekend als dé regionale plek waar je als kunstenaar advies kunt inwinnen. Inkomsten uit deze dienstverlening maken onderdeel uit van ons verdienmodel.

We zien het als onze taak om naast het bieden van facilitaire ondersteuning ook beschikbaar te zijn voor een reflectieve benadering van de ontwikkeling van het werk. We denken en kijken graag mee, tijdens producties in huis, inrichten van presentaties, besprekingen in groepsverband of individueel. De laatste jaren hebben wij voor een aantal jonge kunstenaars een mentorfunctie vervuld.

Voor hen is het belangrijk een basisplek te hebben waar werk kan worden ontwikkeld en kan worden besproken in alle vrijheid. Tegelijkertijd is het voor Plaatsmaken belangrijk om jonge mensen met frisse ideeën in huis te halen: dat houdt het productiehuis scherp en levert interessante gesprekken op. In toenemende mate zetten wij ook begeleidingstrajecten in gang voor mid-career kunstenaars. We helpen dan bijvoorbeeld met subsidieaanvragen of denken mee over strategische stappen binnen de kunstenaarspraktijk. Daarnaast onderhouden we het netwerk binnen het platform Beeldende Kunst Arnhem en provinciaal door het

organiseren van netwerkbijeenkomsten, steeds vaker in samenwerking met Beeldende Kunst Nijmegen.

De relatie van Plaatsmaken met ArtEZ is de laatste jaren inniger geworden. Zo ontvingen we twee keer studenten Creative Writing voor presentaties en een werkweek. Studenten van de opleiding Docent Beeldende Kunst en Vormgeving volgden grafische workshops, en de eindexamenlichting BEAR 2020 (Fine Art) gebruikte Plaatsmaken als thuisbasis voor een over de stad uitwaaiende preview voor hun door corona uitgestelde presentatie. De samenwerking met ArtEZ werd intensiever mede door het Vitrineproject waarin we al vier jaar samen met de afdeling BEAR optrekken. Dit project zetten we ook de komende vier jaar voort.

Vitrineproject

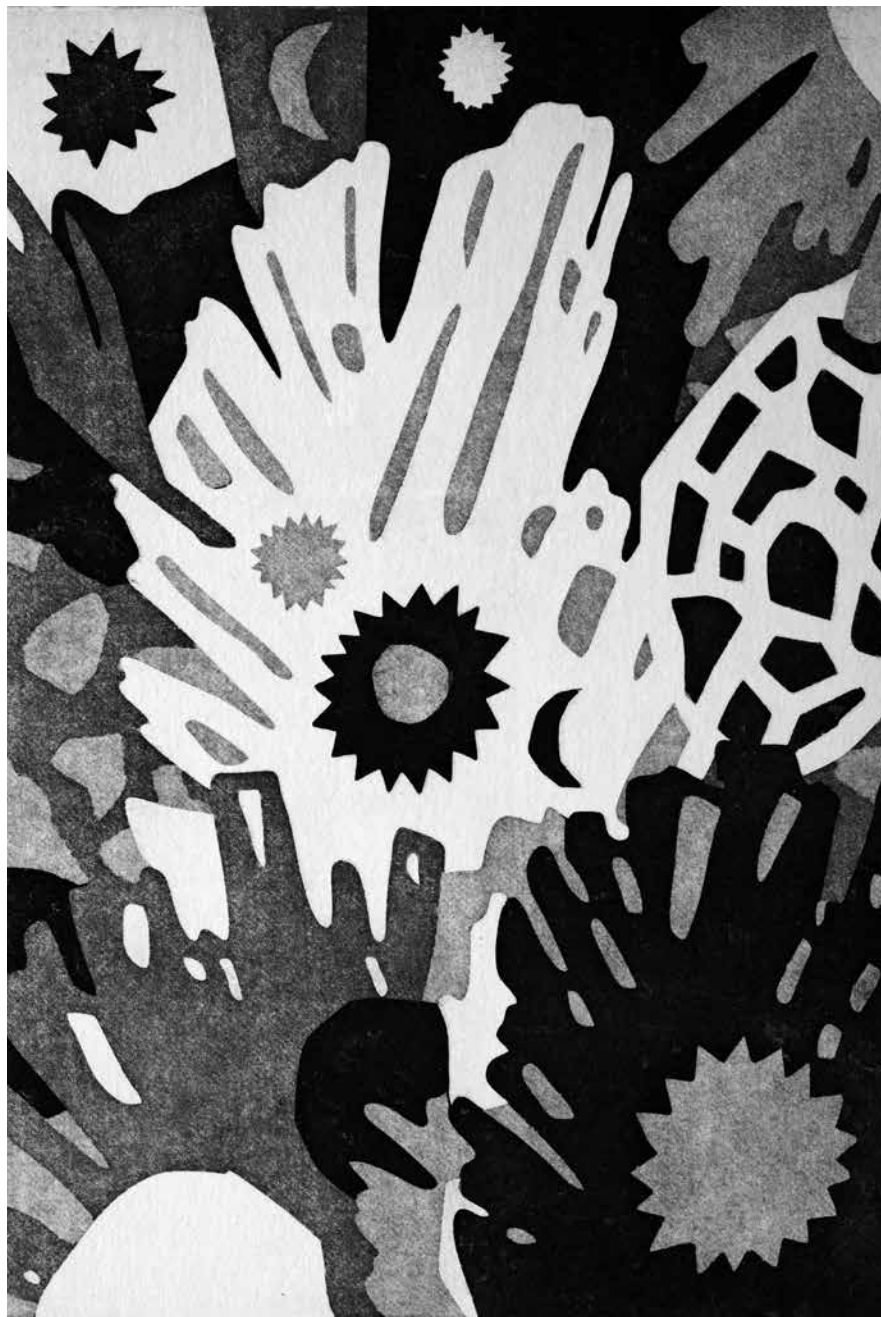
Plaatsmaken programmeert in samenwerking met de afdeling BEAR van ArtEZ de vitrine. Voor het Paleis van Justitie in Arnhem staat een prachtige asymmetrische vitrine. Vroeger werden hier aankondigingen van zittingen op gepubliceerd. De vitrine is vrij toegankelijk voor iedereen. Jaarlijks kunnen studenten uit alle studiejaren een voorstel indienen voor het project. Jaarlijks worden vier studenten uit de verschillende studiejaren gekozen door middel van een pitch. De keuze maken we samen met de docenten. De deelnemers maken een kunstwerk dat vervolgens op groot formaat in de ateliers van Plaatsmaken wordt geprint

en drie maanden wordt getoond. Door dit project is Plaatsmaken in de gelegenheid om de ontwikkeling van studenten in die vier jaar te volgen en weten studenten de weg naar ons te vinden.

Gebrek aan Gesprek

Om naast de meer zakelijke en organisatorische ondersteuning die aangeboden wordt door Schakel025 een meer inhoudelijke ondersteuning te bieden, starten we met **Gebrek aan Gesprek**. Het project moet ruimte bieden voor makers om inhoudelijk van gedachten te wisselen over werk en concepten.

De komende periode gaan we een pilot doen met een formule waarin we meerdere kunstenaars uitnodigen om gezamenlijk elkaars werk te bespreken. We hebben gemerkt dat veel kunstenaars het als een gemis ervaren dat na de studietijd op de academie de inhoudelijke spiegeling wegvalt. Daarnaast kan het gewoon heel prettig zijn om in een afgebakende omgeving met collega-kunstenaars van gedachten te wisselen over je werk, als afwisseling met alsmaar in je eentje in je atelier naar het werk kijken. Drie keer per jaar willen we **Gebrek aan Gesprek** organiseren. Maximaal vier deelnemers kunnen zich per keer inschrijven om een gesprek te voeren over hun werk met elkaar onder leiding van een telkens wisselende senior die het gesprek modereert. **Gebrek aan Gesprek** is voor alle professionele makers toegankelijk.

NICK LIEFHEBBER / ZT / ETS

AD GERRITSEN / PARADISE LOST / HOOGDRUK

Gelders Lof

Al een paar jaar richt Plaatsmaken tentoonstellingen in bij grand café Dudok. Meestal in de bovenzaal, een enkele keer ook beneden. We doen dit omdat we fan zijn van de locatie: een prachtig pand op een perfecte centrale ligging. En de hele week open! We doen dit ook omdat we het plezierig vinden dat er een ander publiek bij Dudok komt dan in een tentoonstellingsruimte of tentoonstellingsruimte. Mensen die niet altijd te maken krijgen met beeldende kunst, en er op deze manier toch spontaan tegenaan lopen. Om dit project een vastere plek te geven binnen zowel de programmering van Dudok als die van Plaatsmaken hebben we nu afgesproken dat we voortaan twee keer per jaar een solopresentatie inrichten in het hele pand onder de titel **Gelders Lof**. We kiezen hiervoor Gelderse kunstenaars die al een tijd bezig zijn en die weinig aan bod komen in het Gelderse kunstcircuit. Dudok is een prachtig podium voor deze bewezen talenten. Zowel Dudok als Plaatsmaken investeren tijd en middelen om de tentoonstellingen tot een succes te maken met een aparte communicatiecampagne.

Oogmerk

We mogen trots zijn op wie er in Gelderland allemaal van de academie komt, woont en werkt. Om dit uit te dragen startte Plaatsmaken in 2011 een bibliotheek met kunstenaarsportretten op video die gratis worden aangeboden aan musea, presentatieinstellingen en scholen. In de keuze

van de geportretteerde kunstenaars laten wij de reikwijdte zien van het beeldend kunstenaarschap: van kunstenaars die voornamelijk in hun atelier werken tot kunstenaars die veel in opdracht werken of op locatie. We vinden het belangrijk dat het kunstenaarschap zo breed mogelijk wordt ingezet om zo ook het draagvlak bij publiek voor verschillende vormen van kunst te vergroten. Met deze verzameling portretten wordt een belangrijk stuk Gelders cultureel erfgoed getoond en bewaard. Daarnaast kunnen de kunstenaars de video's gebruiken ter promotie van het eigen werk online of offline. Alle portretten zijn te vinden op het Vimeo-kanaal van Plaatsmaken en ze worden getoond op Collectie Gelderland. De laatste jaren publiceerden wij dankzij samenwerking met Museum Arnhem alle Oogmerk video's op Arttube, waardoor deze ook vertoond werden op NPO Cultura.

In 2021 presenteren we zes nieuwe portretten. Voor deze editie is ook een educator aangetrokken en een stagiair van de docentenopleiding ArtEZ om lespakketten te ontwikkelen, een inspiratiemiddag te organiseren en te onderzoeken of een speciale montage beter aansluit op de leerlingen die CKV volgen. Dankzij een bijdrage van ArtEZ mag Plaatsmaken ook experimenteren met een 3D-camera voor opnames in de ateliers. In de komende beleidsperiode hopen we weer een aantal nieuwe portretten te realiseren, afhankelijk van de financiering.

ROB VOERMAN / ASSEMBLY / HOOGDRUK EN ZEEFDruk

Beeldende Kunst Arnhem

Met Beeldende Kunst Arnhem, een platform waarin Arnhemse kunstinstellingen zijn verenigd, willen we de aandacht en de markt voor de beeldende kunst vergroten. In het platform zijn grote en kleine beeldende kunstinstellingen uit Arnhem verenigd. Zij trekken gezamenlijk op om publiciteit en aandacht te genereren voor beeldende kunst in de stad. Hiertoe organiseert Plaatsmaken jaarlijks verschillende activiteiten en

beheren wij een website waarop het publiek kan zien wat er te doen is op het gebied van beeldende kunst. (www.beeldendekunstarnhem.nl) Drie keer per jaar organiseren we een activiteit met de aangesloten instellingen. De afgelopen jaren waren dat de netwerkbijeenkomst Factor 50, de Uitnacht, het filmprogramma ›We zijn weer thuis‹ en fietsroutes langs tentoonstellingen. In 2019 is mede op initiatief van Plaatsmaken Beeldende Kunst Nijmegen opgericht

en ondergebracht bij Expoplus in Nijmegen.

Samen organiseren we twee keer per jaar bijeenkomsten, afwisselend in Arnhem of Nijmegen, om op de hoogte te blijven van de ontwikkelingen in beide steden. Factor 50 wordt op jaarlijks wisselende locaties georganiseerd, meestal bij een Gelderse kunstinstituut. Deze bijeenkomsten hebben altijd een actueel thema met relevante sprekers, en zorgen ervoor dat we met elkaar weer helemaal op de hoogte zijn van de ontwikkelingen binnen de sector en welke standpunten we samen innemen. Tijdens de netwerkbijeenkomst of maaltijd naderhand kunnen de leden op informele wijze uitwisselen en nieuwe kennis opdoen.

We hebben door ons optreden de afgelopen jaren het vertrouwen gewonnen van zowel de instellingen als de overheid. Dit werd duidelijk uit de uitkomsten van de sectoranalyse die eind 2018 in opdracht van de provincie Gelderland en de gemeente Arnhem is uitgevoerd. Een citaat uit dit rapport:

»In Arnhem is er steeds één organisatie waar alle gesprekspartners met respect naar wijzen als het om beeldende kunst en vormgevings-kwesties gaat en om samenwerken; deze organisatie is Plaatsmaken. Uit onze rondgang houden wij de indruk over dat Plaatsmaken [...] veel van de uitdagingen in de stad aanpakt en de nodige verbindingen legt.«¹

De komende jaren blijven we onze verbindende taken met veel plezier voortzetten. Dat vraagt van ons dat we scherp blijven en alert en adequaat reageren op ontwikkelingen en onvoorziene situaties. De komende periode willen we het bereik via website en Facebook verder uitbouwen. De kanalen gaan we activeren door aan de hand van een contentkalender in regelmatige posts te verwijzen naar ophanden zijnde evenementen, activiteiten van leden, en redactionele artikelen op de website.

4.2. ONDERZOEK EN KENNISDELING GRAFISCHE TECHNIEKEN

De afgelopen beleidsperiode (2017 – 2020) hebben we ons bezonnen op de wijze waarop wij met de grafische technieken willen omgaan. Waar we een jaar of vijf geleden dachten dat de grafische technieken steeds meer in de marge zouden belanden, moeten we nu constateren dat er een enorme opleving is in de belangstelling voor vakmanschap. De coronacrisis heeft de hang naar authenticiteit nog verder versterkt. Deze ontwikkeling vraagt van ons als grafisch centrum een uitspraak en die willen we hier doen. In de nieuwe beleidsperiode zullen we laten zien hoe kunstenaars van vandaag op andere manieren de traditionele grafische technieken inzetten. We vinden het in ons programma belangrijk om accenten aan te brengen die laten zien dat de grafische technieken nog steeds actueel zijn, en plaatsen deze in het bredere kader van beeldende kunst. Het is

bijvoorbeeld niet langer meer gezegd in de grafiek dat er altijd een oplage van een werk moet zijn met allemaal identieke afdrukken. En waarom zou je een blauwdruk niet gewoon eenmalig toepassen in een installatie?

Plaatsmaken koestert haar laboratoriumfunctie en vindt het belangrijk deze in te zetten voor de ontwikkeling van de praktijk van kunstenaars. Daartoe investeren wij continu in het aanbod binnen de ateliers. Waar Plaatsmaken niet kan voorzien in de faciliteiten zoeken wij samenwerking met collega-instellingen die ze wel hebben. We willen een onderscheidend grafisch atelier zijn, dat landelijk als kenniscentrum voor de grafische technieken bekend staat. De komende jaren concentreren we ons daarom op het actualiseren en doorgeven van deze technieken en expertise aan makers. We zijn volledig op de hoogte van de relevante ontwikkelingen die gaande zijn op dit gebied. We geven deze kennis door aan onze kunstenaars en delen deze binnen ons netwerk. De faciliteiten die we niet in huis hebben, zoals risoprint en litho, voegen we toe door samenwerking, met respectievelijk KNUST en Basement Press in Diepenheim. Op deze manier kunnen wij alle denkbare technieken faciliteren. (Inter)nationale kunstenaars kunnen bij ons een residency aangaan die hun in staat stelt gebruik te maken van de meest actuele techniekkennis in de grafiek. Voor verblijf van de kunstenaar zoeken wij samenwerking met onze Arnhemse collega's van

Machinery of Me en Omstand die beide een plek hebben waar kunstenaars kunnen overnachten.

In ons programma hebben we zowel ruimte voor kunstenaars die er bewust voor kiezen om langere tijd met een techniek te werken en zich daarin te specialiseren, als voor kunstenaars die bij gelegenheid een techniek inzetten als hun project daar om vraagt. Er zijn werkplaatsbeheerders en experts (in dienst van de organisatie of freelance) die producties technisch begeleiden of in zijn geheel realiseren.

Workshop, masterclasses en kennisoverdracht

Maandelijks organiseert Plaatsmaken **workshops en masterclasses** in de verschillende technieken, zoals blauwdrukken, zeefdrukken op textiel, fotografisch etsen of patroonontwerp en op rapport drukken. De workshops worden gevolgd door kunstenaars en vormgevers waardoor er een fijne energie ontstaat en ervaringen uit de beroepspraktijk met elkaar worden gedeeld. Jaarlijks nodigen wij zowel jong als gearriveerd talent met een specifieke onderzoeksvraag in de grafische techniek uit voor **werkperiodes**. De **ateliers**, workshops en masterclasses zijn voor alle professionele makers toegankelijk.

De synergie die ontstaat tijdens werkperiodes en projecten, tussen kunstenaars en vormgevers is transparant, productief en aanstekelijk.

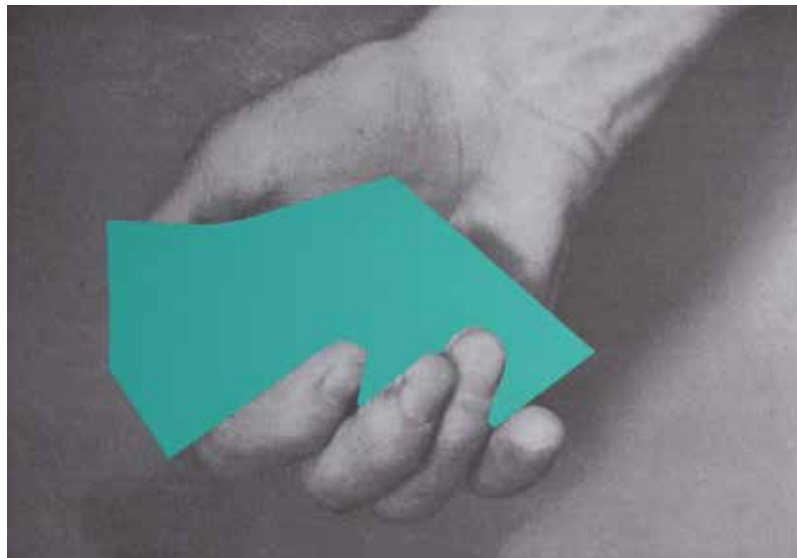
In de grafische ateliers en het digitale atelier kunnen kunstenaars werken en

experimenteren in de traditionele en in de digitale technieken. Dit kan zelfstandig of onder begeleiding. Alle aangeboden technieken kunnen worden uitgevoerd in groot en klein formaat. Voor de komende beleidsperiode willen we het overdragen van expertise op volgende generaties ten doel stellen binnen concrete projecten. Onderdeel daarvan is het aanbieden van specialistisch technieken zoals mezzotint, kopergravure en heliogravure en het maken van instructievideo's.

ExtraPlaats

Samen met KNUST maken we een nieuwe editie **ExtraPlaats**. Dit levert niet alleen een goed resultaat op voor de deelnemers en publiek, maar ook diept dit de samenwerking tussen

beide organisaties verder uit. KNUST (Nijmegen) is gespecialiseerd in stencil (riso-)druk; Plaatsmaken is onder andere gespecialiseerd in zeefdruk. Om elkaars werkplaatsen en mogelijkheden beter te leren kennen maakten wij samen in 2016 een magazine op A3-formaat (dubbelgevouwen A2): **Extraplaats**. Zowel Plaatsmaken als Extrapool nodigen hiervoor vijf kunstenaars uit die allemaal een bijdrage leveren. Hierbij is het uitgangspunt dat er een letterlijke versmelting tussen riso- en zeefdruk ontstaat binnen het ontwerp, over elkaar heen gedrukt dus. Ook is afgesproken dat er geen tekst of fotografie in het magazine komt. De deelnemers aan **ExtraPlaats**, die Plaatsmaken selecteert, vormen een mix aan makers die op verschillende momenten in hun carrière staan.

RUTH VAN BEEK / PROBE 3 / ZEEFDruk

De uitgaven in deze reeks verschijnen (o.v.b.) in 2021 en 2023.

Grind the Gap

Grind the Gap is een onderzoeksproject waarin Plaatsmaken de intrinsieke waarde van de grafische technieken onderzoekt, soms in relatie tot een ander medium. In de afgelopen jaren hebben we verschillende pogingen ondernomen om te onderzoeken hoe digitale methoden een plek konden krijgen binnen de grafische traditie. In de tweede editie van het project **Grind the Gap** zagen we echter al, hoewel de afzonderlijke resultaten de moeite waard waren, dat de gronden voor het gebruik van de computer niet leidden tot een inhoudelijk interessanter werk. Op basis van de uitkomsten in het project (2017) moeten we concluderen dat gebruik van digitale input niet de manier is om de grafische technieken over te dragen op een nieuwe generatie. De onvervreemdbare eigenschappen van de technieken zelf zijn de reden waarom ze opnieuw in de belangstelling staan. Hiermee bedoelen we eigenschappen die heel specifiek zijn voor de verschillende technieken, zoals bij etsen de fluwelen uitstraling van zwarte inkt, en de diepte waarmee een afbeelding in het papier komt te liggen. Waar wij binnen het project **Grind the Gap** in de vorige periode vooral onderzochten hoe de grafische technieken konden worden aangestuurd door digitale,

laten we die relatie de komende vier jaar weer los en concentreren wij ons op de intrinsieke waarde van de grafische technieken in de hedendaagse beeldende kunst en vormgeving. Het project **Grind the Gap** verschijnt deze beleidsperiode in twee verschillende gedaanten met kunstenaars en vormgevers.

De eerste is een afficheproject onder de titel **Sticky Notes** met makers die niet per se ervaring hebben met grafische technieken. We willen graag dat hun specifieke beleving van de techniek het uitgangspunt wordt voor hun ontwerp. Is het de kleur? Is het de diepte? Komt de waardering door overvloeien van kleuren in een irisdruk? Deze affiches worden in de openbare ruimte getoond. Daarnaast komt er een nieuwe editie **Grind the Gap** met bewezen talenten kunstenaars/vormgevers die we willen tonen op de Dutch Design Week. Alle resultaten worden ook verzameld op de website van **Grind the Gap** (www.plaatsmaken.nl/grindthegap).

Twee werkperiodes per jaar voor excellente grafische talenten

Kunstenaars zetten technieken in vanwege specifieke eigenschappen en doen dat met het grootste gemak voor een enkel project. Het is niet langer vanzelfsprekend om je hele artistieke loopbaan gebruik te maken van dezelfde media. Het onderwerp vraagt

steeds vaker om een specifieke techniek. Daarnaast worden ook steeds vaker edities achteraf bewerkt, zodat ze toch weer een unicum zijn. De betekenis van het gebruik is verschoven.

We zijn voortdurend op zoek naar kunstenaars die een grote affiniteit of ervaring hebben met een of meerdere grafische technieken, en die weten om te zetten in inhoudelijk interessante beelden. We nodigen vervolgens de kunstenaar uit met een onderzoeksvraag te komen die bij ons in de ateliers kan worden uitgewerkt. Deze vraag past bij de ontwikkeling van het oeuvre van de kunstenaar. In ideale zin werpt de werkperiode ook voor Plaatsmaken weer nieuwe vragen op, waarbij de antwoorden bijdragen aan

het actueel houden van de faciliteiten en het aanbod. Tijdens de werkperiode zijn de lijnen kort en worden er regelmatig artistiek-inhoudelijke gesprekken gevoerd. We streven er altijd naar het beste in de samenwerking tussen ons en de kunstenaar naar boven te halen en maken dit zichtbaar tijdens een afsluitende presentatie. Jaarlijks wil Plaatsmaken gelegenheid bieden aan twee excellente grafische talenten.

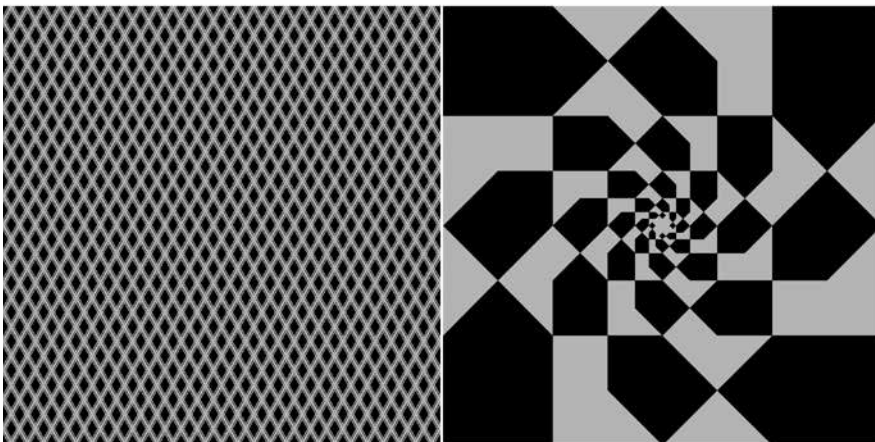
Voetnoot

- 1 Beeld van de Kunst, Sectoranalyse en AdviesBeeldende Kunst en Vormgeving Gelderland en Arnhem – oktober 2018 – In opdracht van Provincie Gelderland en Gemeente Arnhem

Over druktechnieken zegt Klaas Gubbels¹⁹³⁴ het volgende: ›Toen ik daar op de academie mee in aanraking kwam had ik gelijk iets van »dat ligt me«. Vooral lithograferen. Etsen lag mij niet zo, dat liet ik liever door anderen doen. Het was mij te kleverig. Litho's maken was me op het lijf geschreven. Schuren, greinen. Knoeien met inkt en krijgt lag mij zeer. Ik was zó vrij in de lithokelder dat mijn docent Hendrik Valk mij de »revolutie in de lithokelder« noemde. Er waren studenten die mijn werk uit de afvalbak visten, ik was in die tijd totaal bezeten van lithograferen.‹

Eerder had Klaas kennis opgedaan in het afdrukken met asfalt, wat hij een fantastisch materiaal vindt. Maar inmiddels is het moeilijk om daar nog aan te komen. ›Ik vind het prachtig dat het nooit helemaal droogt,‹ zegt hij. Een paar jaar geleden ging evenwel de langgekoesterde wens van Gubbels in vervulling om nog één keer een teerdruk te maken. De veelheid aan schakeringen in het zwart leverd dertig verschillende koffiekannen op en een indringende snelweggeur. Hij hing ze allemaal naast elkaar in een tentoonstelling, waardoor je ze als bezoeker mooi kon vergelijken.

Een grote liefde koestert de kunstenaar ook voor de houtdruk. Die maakt hij vaak, tot de dag van vandaag. Het principe is altijd hetzelfde: uit een plaat hout die hij bij voorkeur uit een container vist, zaagt Gubbels met zijn decoupeerzaag een vorm. Die wordt ingeïinkt en onder de pers gelegd.

MARC BIJL / THE ORDER OF THE BLACK OPAQUE / ZEEFDruk OP VELOURS PLATENHOES

Of met behulp van een lepel afgedrukt, zoals Albrecht Dürer al deed. ›Ik zag veertig jaar na de lithoperiode de houtdrukken van Carel Visser. Het leek wel alsof het voor mij uitgevonden was! Fantastisch. Ik waardeer zijn werk zeer.‹

05 ORGANISATIE

Het kunstenaarsinitiatief Plaatsmaken is begin jaren tachtig ontstaan doordat een aantal jonge kunstenaars letterlijk en figuurlijk ruimte zocht om zich inhoudelijk verder te ontwikkelen en hun werk te exposeren. Toen dit initiatief de gemeente Arnhem verzocht om meer faciliteiten en ruimte, stelde de gemeente een fusie tussen Stichting Het Grafisch Centrum en het kunstenaarsinitiatief Plaatsmaken voor. Achterliggend idee was een nieuwe en inspirerende artistieke impuls in de vorm van een goed geoutilleerde werkplaats voor de kunsten in Arnhem en voor de betrokken kunstenaars.

Gestimuleerd door het idee en door een extra subsidie gingen beide organisaties de uitdaging aan. De nieuwe stichting vond onderdak aan de Emmastraat in Arnhem en begon haar werkzaamheden. Juist die vruchtbare combinatie van traditionele (grafische) technieken en kennis met de meer innovatieve ideeën en inspirerende vragen van jonge kunstenaars en studenten leidde tot het huidige Plaatsmaken en haar succes. In 2002 kreeg Plaatsmaken dankzij een subsidie van de provincie Gelderland de gelegenheid fors te investeren in de digitale technieken.

In 2010 opende Plaatsmaken in hetzelfde pand de deuren van haar tentoonstellingsruimte. Hier wordt werk getoond en aangeboden dat gemaakt is op of van papier. Door de tentoonstellingsfunctie te herijken en

vorm te geven wist Plaatsmaken de afgelopen jaren naast omzetvergroting ook een ander en groter publiek aan zich te binden. Plaatsmaken verhuisde in 2012 naar een nieuw pand in Klarendal, eveneens in Arnhem. Dit gaf Plaatsmaken de gelegenheid de werkplaatsen en publieksfunctie opnieuw in te richten.

Plaatsmaken beschikt in totaal over zes betaalde medewerkers (4,5 fte). Er wordt ook regelmatig met enthousiaste vrijwilligers en oproepkrachten gewerkt. Jaarlijks ontvangt Plaatsmaken vier stagiairs van ROC Rijn IJssel opleiding Art/Design of ArtEZ, en worden freelance professionals ingehuurd. Voor ieder project wordt een nieuw projectteam samengesteld bestaande uit medewerkers uit de organisatie aangevuld met samenwerkingpartners, freelancers en stagiairs.

De medewerkers van Plaatsmaken hebben allen voor hun taak binnen het team uitstekende kennis van zaken. Eind 2020 is er een wisseling in de leiding: July Ligtenberg verlaat Plaatsmaken nadat zij ruim twintig jaar aan Plaatsmaken verbonden was. Aan haar is onder meer de professionaliseringsslag binnen de organisatie te danken. De nieuwe directeur-bestuurder is Inge Pollet, die sinds 2010 aan Plaatsmaken verbonden is nadat zij eerder als freelance schrijver en curator werkte. Zij was aanvankelijk artistiek leider van Plaatsmaken.

Naast haar baan bij Plaatsmaken is zij (landelijk) actief als adviseur en schrijft zij over beeldende kunst in opdracht voor derden. Door deze werkzaamheden en haar opleiding tot beeldend kunstenaar aan ArtEZ in Arnhem is zij helemaal op de hoogte van wat er speelt in zowel het actuele landelijke als regionale kunstenschap. De komende beleidsperiode zal zwaarder worden ingezet op de inhoudelijke keuzes die Plaatsmaken maakt, in aansluiting op de ambitie om als landelijk kenniscentrum voor grafische technieken te worden aangemerkt. Een scherpere programmering vloeit daar vanzelfsprekend uit voort.

Op moment van schrijven is er een vacature voor een zakelijk leider.

Berna Lohman is projectmedewerker. Haar ervaring gaat terug tot de tijd van het GBK (Gemeenschap Beeldende Kunst) en het Centrum Beeldende Kunst Gelderland, waar zij projecten mede produceerde en begeleidde. René Hubbers verzorgt het secretariaat. Ook hij is afkomstig van het Centrum Beeldende Kunst Gelderland, en kan bogen op ruime ervaring met de werkzaamheden die hij voor Plaatsmaken uitvoert.

ALINE ERAS / MELANCHOLIE / ETS

De zeefdrukwerkplaats wordt geleid door Mars F. Wellink, een zeer ervaren drukker die zijn hand niet omdraait voor ingewikkelde en tijdrovende opdrachten. Zijn vakmanschap en de begeleiding die hij biedt tijdens het proces is voor veel kunstenaars de reden om te willen gaan zeefdrukken.

Het digitale atelier is het domein van Maurice van Brummelen. Hij heeft alle kennis in zich om van welke digitale productie dan ook een geslaagd

project te maken. Van korte trailers, tot de kunstenaarsportretten die Plaatsmaken realiseert binnen eigen projecten of in opdracht van derden zoals Museum More.

Plaatsmaken heeft een onbezoldigde Raad van Toezicht die bestaat uit drie leden met relevante expertise: Jan Houwert (voorzitter), Rijk Willemsen en Jenny Doest. Zij komen vijf keer per jaar bij elkaar.

MIRKA FARABEGOLI / SEAWEEDMAN / VERNIS MOU- AQUATINT

Voor Vanessa Jane Phaff ¹⁹⁶⁵ gaan haar linosneden vooral over wat er niet te zien is. Ze maakt doorgaans grote werken met eenvoudige lijnen en een broeierige, ongemakkelijke sfeer. Je stuit op een muur van holle vormen, waarbij het inhoudelijk gaat over verhalen die verzwegen worden. Voor Phaff is het feit dat het om werken in oplage kan gaan van wezenlijk belang. ›Je kijkt naar iets waarvan je denkt, het is niet uniek, er zijn er meer van gemaakt. De kinderen, de protagonisten, zijn tegelijkertijd aan- en afwezig, want »hier« en »daar« op hetzelfde moment. Alle elementen binnen de afbeelding zijn bovendien even belangrijk. Alles wordt tegelijkertijd gezegd, meegedeeld feitelijk. Er is niets hiërarchisch aan. Je moet zelf die informatie zien te ordenen. Dat bevalt mij erg.‹ Op de linosnedes van Phaff staan vaak kinderen afgebeeld in een ongemakkelijke situatie, nadrukkelijk zwijgend. Zij ziet de werken zelf als ›een ondiep theatertje,‹ waarin de mensfiguren een duidelijke positie innemen. ›Ieder werk vraagt om een specifieke beeldende oplossing. Soms wordt een werk te plat en krijg ik geen contact. Dan is er meer gelaagdheid nodig. Werken met collages helpt dan om dat voor elkaar te krijgen. Ik knip delen uit die ik met elkaar combineer, linosnede leent zich daar goed voor,‹ vertelt ze. ›Het is voor mij spannend om zo te werken.‹ De kunstenaar ziet haar werkwijze niet als grafiek. ›Ik vind het lastig om alle grafische technieken samen als een genre te zien. Ik zie het conceptueler dan dat.

Voor mij is het werken met lino snede belangrijk vanwege de beeldende kwaliteiten. Ik kan in één strek zeggen wat ik wil, in een taal die op alle plekken in het werk even aanwezig is. Je zou het wat mij betreft puur kunnen zien als het inzetten van een middel, net zo goed als je ervoor kiest om te schilderen. Ik gebruik het concept van de reproduceerbaarheid, maar ben steeds minder bezig met het maken van een oplage. ›Tijdens tentoonstellingen legt de kunstenaar wel eens de originele lino sneden op de grond. Het publiek loopt er dan overheen, en dat is ook de bedoeling. ›Het zijn verhalen waar mensen omheen lopen, die onzichtbaar blijven omdat ze worden geassocieerd met vuil. Ik vind het beeldend sterk, ook omdat de veelheid aan materiaal de poging tot spreken uitdrukt.

06 FAIR PRACTICE CODE

Deze code vindt zijn oorsprong in 2017, toen Kunsten '92 een belangenorganisatie voor de hele kunst-, cultuur, erfgoed- en creatieve sector een aantal onderzoeken initieerde naar het verdienvermogen van de makers in de sector. Deze onderzoeken lieten allemaal hetzelfde beeld zien, namelijk een neergaande trend. Plaatsmaken heeft voor dit nieuwe beleidsplan een nulmeting uitgevoerd van de toepassing van de code binnen de organisatie en samenwerkingen met derden om op basis daarvan nieuwe doelen te stellen voor de komende periode.

Voor Plaatsmaken heeft de Fair Practice Code betrekking op de werkverhouding met haar werknemers, freelancers onder wie ook de kunstenaars, vrijwilligers en stagiairs. Bij het uitvoeren van de nulmeting is het goed om te concluderen dat Plaatsmaken niet op nul begint. Veel arbeidsrelaties van de stichting zijn in dienstverband, freelancers krijgen een marktconforme vergoeding en vrijwilligers zijn ook via een contract aan de stichting verbonden.

Binnen projecten volgt Plaatsmaken bij het vaststellen van het honorarium de richtlijnen van het Mondriaanfonds, anders gaat het project niet door.

De opdrachten stellen wij vast in een opdrachtoomschrijving en de afspraken in contracten. Bij verkopen via de tentoonstellingsruimte en de webshop wordt commissie gerekend.

VERBETERINGEN

Kunstenaars die een werkperiode bij Plaatsmaken doorbrengen, ontvangen hiervoor geen honorarium. Wel investeert Plaatsmaken materiaal en arbeidstijd bij de productie. De werken zijn na de werkperiode van de kunstenaar. Plaatsmaken houdt na afloop een klein deel in stock en bij verkoop ontvangt de kunstenaar 50% van de opbrengst. Deze afspraken worden vastgelegd in contracten. Over deze werkwijze is voortdurend discussie door alle partijen en de vastgelegde afspraken veranderen om die reden regelmatig. Discussiepunten betreffen het honorarium, het eigendomsrecht van de gemaakte werken tijdens de werkperiode en de wijze van verrekening van de productiekosten bij verkoop. Voor aanvang van de nieuwe beleidsperiode wil Plaatsmaken over deze punten een definitief standpunt innemen op basis van gesprekken met medewerkers, kunstenaars en externe partijen zoals het Platform Beeldende Kunst.

Andere doelstellingen:

- Wij gaan opleidings- en trainingsmogelijkheden voor werknemers uitwerken en budget hiervoor reserveren.
- Niet-vergoede uren van werknemers opnemen in de begrotings- en dekkingsplannen en nacalculaties en deze informatie delen met direct betrokkenen als zij een eigen investering doen. Op die manier wordt voor alle partijen helder wat de werkelijke kostprijs van een project is.

- Plaatsmaken was verbonden aan de werkgroep die de Richtlijn functie- en loongebouw presentatie-instellingen voor beeldende kunst opstelde in 2018 in samenwerking met leden van De Zaak Nu. De komende periode zal Plaatsmaken deze richtlijnen implementeren.

Plaatsmaken draagt de Fair Practice Code actief uit om bij te dragen aan de implementatie in de sector, zeker ook gezien vanuit onze rol binnen het netwerk en de functie die Plaatsmaken vervult.

ALPHONS TER AVEST / CARAVAN IN GROEN / ZEEFDRUK

Toen Harmen Liemburg ¹⁹⁶⁶ op de Rietveldacademie in Amsterdam voor de eerste keer kennis maakte met de zeefdruktechniek, was er meteen een klik. ›Ik voelde direct de POWER van het gebaar, en dacht: dit wil ik ook!‹

De omstandigheden waarin hij de eerste periode werkte waren bepaald primitief, maar dat deerde het enthousiasme niet. Hij dook erop en leerde in no time grote affiches te drukken. ›Ik vond de directheid van het medium enorm aantrekkelijk. Ook het feit dat je je niet in hoeft te houden in de hoeveelheid die je drukt vind ik geweldig. Het maakt niet uit of je vijf of vijftig stuks drukt, omdat het een semi-industriële techniek is gaat het makkelijk in één moeite door. De sfeer in zo'n werkplaats trok me direct aan. Voordat ik naar de Rietveld ging studeerde ik cartografie, ik was gewend om heel precies te werken. Toen ik met zeefdrukken begon kwam de verbeelding erbij. De grafische kracht van het medium plus de dynamiek van de werkplaats en het werkproces was precies wat ik zocht.‹

De computer ging een steeds grotere rol spelen, ook in de ontwikkeling van het handschrift van Liemburg. ›Mijn werk is niet los te zien van vectoren. De computer werd voor mij een instrument van de verbeelding. De zeefdruktechniek zelf verandert niet zoveel in de tijd. Je kunt wel heel lang achter de computer zitten om iets te ontwerpen, maar er komt een moment dat je de werkplaats in moet.

Dat je de confrontatie aan moet gaan met het papier en de inkt en de onverwachte dingen die dat oplevert.‹

Maar is hij die computer nooit eens beu?
›Voor mij is er nu, na vijftientig jaar alles achter de computer bedenken, een periode aan- gebroken dat ik liever handmatig bezig ben. Ik voel me aangetrokken tot dingen die ik niet beheers, dus het is wel spannend om zeefdruk op een experimentelere manier in te zetten. Ik maak nu kleine irisdrukjes die weliswaar in een grid staan, maar toch meer op schilderijtjes lijken dan op de precieze zeefdrukken die ik gewend ben te maken. Er is nu veel meer ruimte voor het proces, dat vind ik fijn. Dat dit óók kan met zeefdruk is natuurlijk fantastisch.‹

07 CODE DIVERSITEIT EN INCLUSIE

Het doel van de Code Diversiteit en Inclusie is dat de culturele en creatieve sector de brede diversiteit van de Nederlandse samenleving representeert. Een basisvereiste is dat de sector gelijkwaardig toegankelijk is voor iedereen: voor maker, producent, werkenden en publiek. Plaatsmaken onderstreept het belang van de code, zowel artistiek-inhoudelijk als organisatorisch. Er is groot draagvlak binnen de dagelijkse organisatie voor het naleven van de code. Binnen het team van medewerkers, zowel in dienstverband als freelance, maken wij met elkaar ruimte voor medewerkers met arbeidsbeperkingen. Ook is het gebouw toegankelijk gemaakt voor minder validen. Leeftijd, gender en geaardheid zijn van geen enkele invloed bij het aangaan van vaste of incidentele samenwerkingen, er is op dat punt een gezonde nieuwsgierigheid naar de ander waardoor het team en de programmering op dit punt divers zijn.

Op het punt van de niet-westerse migratieachtergrond ontbreekt het niet aan draagvlak, maar moeten we concluderen dat dit incidenteel voorkomt in de programmering en dat deze groep niet in de organisatie vertegenwoordigd is. We moeten ook concluderen dat we een te beperkt aanbod krijgen/vinden binnen de netwerken die ons bekend zijn. Voor Plaatsmaken is het daarom

de belangrijkste doelstelling voor de komende periode om netwerken te leren kennen door samenwerkingen aan te gaan zodat we dit aspect kunnen borgen. Plaatsmaken wil netwerken in kaart brengen waar talent gespot kan worden met een niet-westerse migratieachtergrond zodat ook die kunstenaars kunnen worden opgenomen in de programmalijnen. Plaatsmaken zal in gesprek gaan met het Europees Keramisch Werk Centrum, waar interculturele en artistieke uitwisseling tussen de residenten onderdeel is van het programma. Ook onderzoekt Plaatsmaken samenwerking met Sonsbeek Internationaal om talent te scouten. Want behalve het ontbreken van een relevant netwerk is artistiek-inhoudelijke expertise op dit gebied, kunst met niet-westerse achtergrond, een hiaat in het programma van Plaatsmaken.

Naast de programmatische doelstelling willen wij in 2021 een workshop Diversiteit en inclusie organiseren voor het team. Diversiteit in organisaties brengt verschillen in denken, opvattingen, werkstijlen, waarden en communicatiestijlen met zich mee. Door het volgen van een workshop willen we de bewustwording binnen het team op dit punt vergroten. Ongeacht een eventuele nog meer diverse samenstelling zal dit de organisatie en samenwerking binnen het team versterken.

Er zijn nog maar weinig kunstenaars die het vak van mezzotinten verstaan. Voor de Nijmeegse kunstenaar Sjoerd Tegelaers¹⁹⁸⁷ stond het na een eerste kennismaking met deze bijzondere techniek op de academie vast dat hij er alles over wilde weten. ›Ik heb de techniek voor het eerst gezien toen er een uitwisselingsstudent bij ons kwam studeren. Ik viel direct voor de waanzinnige verfijning en de details. Eerder werkte ik wel met polymeer etsen, maar daarin zie je toch de textuur van de inkt. In die techniek kan een zwart vlak ook heel mooi zijn hoor! In mezzotint werk je andersom, van het donker naar licht, dat alleen al trok me enorm aan.‹ Op de AKI was onvoldoende kennis in huis om Sjoerd verder te begeleiden in het ontwikkelen van zijn mezzotint skills. Na zijn eindexamen trok hij daarom naar Polen voor een postgraduate internationale opleiding waar expertise van veel grafische technieken aanwezig was. ›De standaard in de techniek daar was echt van een heel hoog niveau. Maar ook op deze academie werden geen lessen in mezzotint gegeven omdat de techniek niet populair genoeg was. Ik wist dat de professor van de zeefdruk afdeling ook gespecialiseerd was in mezzotint. Door hardnekkig te blijven vragen kon ik uit hem wat brokjes informatie krijgen waardoor ik een basiskennis van de techniek ontwikkelde. Het kunstvakonderwijs zit daar wel heel anders in elkaar dan hier in Nederland; er wordt daar gewerkt met professoren in een heel hiërarchisch systeem.

SJOERD TEGELAERS / I DON'T LIKE WHAT YOU GOT ME HANGING / MEZZOTINT

Wat ik wel echt miste was het conceptuele denken, daar was nauwelijks aandacht voor.<

Terug in Nederland is Sjoerd verder gegaan met het ontwikkelen van zijn beeldtaal in mezzotint. Hij is er zo langzamerhand een expert in geworden. Maar hard werken is het wel, het hele proces voorafgaand aan de uiteindelijke afdruk duurt enorm lang. De plaat moet eerst ›geruwd‹ worden, dat gebeurt met een wiegijzer. Braam voor braam. Een tijdrovend en secuur werk. Daarna pas kun je er een afbeelding in aanbrengen. Hoe ziet Sjoerd de toekomst voor deze bijna uitgestorven techniek? ›Ik zie langzaam dat jongere generaties belangstelling krijgen voor mezzotint. Vooral in Japan is het aan de hand. Dat is mooi. Ik denk zelf na over het maken van instructievideo's, die het mogelijk moeten maken de kennis te bewaren en over te dragen. Wat mij zelf betreft: hoe meer ik vertrouwd raak met het mezzotinten, hoe vrijer ik me voel. De afgelopen vijf jaar sinds mijn afstuderen heb ik veel ervaring opgedaan, wat een voorwaarde is om het vak goed te beheersen. Ik kan er nu mijn eigen verhalen mee vertellen. Voor de komende tijd heb ik mij als doel gesteld om in kleur af te drukken en op groot formaat. Dat is al een hele uitdaging!<

COLOFON

TEKST July Ligtenberg
en Inge Pollet

INTERVIEWS Inge Pollet

EINDREDACTIE Rijk Willemse

AFBEELDINGEN De kunstenaars, blz 40
Ilse Vermeulen, blz 50/51 Ton Toemen

VORMGEVING Catalogtree

MET DANK AAN Berna Lohman, René
Hubbers, Maurice van Brummelen,
Mars F. Wellink, Carina Elijzen,
Jan Houwert, Rijk Willemse,
Jenny Doest, Marten Hendriks,
Anya Janssen en Ineke Hans

WE GAAN
DESNOODS DE
STRAAT OP.

PLAATSMAKEN
VOOR KUNST!